

VR Tréninkový scénář: Využití vyhasínání při úniku ve školním prostředí

Délka: Přibližně 10–15 minut

Prostředí: Třída základní školy během výukové aktivity (např. hodina matematiky)

Cílová dovednost: Zavedení extinkce úniku (escape extinction) při vyhýbání se úkolům

Profil dítěte: Marcus

- **Věk:** 6 let
- **Diagnóza:** Porucha autistického spektra (diagnóza ve 2 letech)
- **Úroveň jazyka:** Mluví ve 2–3slovních frázích, rozumí jednoduchým pokynům
- **Aktuální dovednosti:**
  - Umí rozpoznat základní barvy a tvary
  - Začíná se učit písmena a čísla
  - Umí si vyžádat oblíbené předměty frázemi jako „chci sušenku“
  - Samostatný v základní péči o sebe
  - Dokáže pár minut počkat na oblíbený předmět nebo pozornost
- **Náročné chování:**
  - Opouští místo během strukturovaných aktivit
  - Hlasité protesty, např. „Já nechci!“
  - Shazuje materiály ze stolu během náročných úkolů
  - Fňuká nebo si zakrývá obličej při pobídce k pokračování v úkolu
- **Posílení:**
  - Čas na iPadu
  - Hraní s bublifukem
  - Hudební hračky
  - Fyzické aktivity (skákaní, točení)

Přehled scény

Tento projekt je financován Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska jsou však výhradně názory autora (autorů) a nemusí nutně odrážet názory Evropské unie nebo Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA nenesou odpovědnost za tyto názory.

2023-1-DK01-KA220-HED-000153480

Tato práce je licencována pod licencí CC BY-NC-SA 4.0.

Postavy:

- **Trenér/kouč/dítě:** BCBA / Marcus, 6letý chlapec s autismem
- **Učitel:** paní Rivera, RBT (registrovaný behaviorální technik) ve výcviku

Scéna 1: Úvod a instruktáž (2 minuty)

[Prostředí: Třída s lavicemi a materiály pro výukový úkol]

Trenér: „Dnes se zaměříme na chování udržované únikem. Marcus má tendenci opouštět své místo nebo odstrkovat materiály, když jsou úkoly těžké. Nacvičíme si proceduru vyhasínání při úniku tak, že mu nedovolíme vyhnout se úkolu. Místo toho ho udržíme zapojeného v aktivitě a budeme posilovat jeho snahu úkol dokončit.“

Učitel: „Rozumím. Takže když se pokusí odejít nebo odstrčí materiály, mám ho přesměrovat zpět k úkolu a nepovolit to?“

Trenér: „Snaž se získat spolupráci zadáním jednodušších úkolů, které zvládne, a ty pak posiluj – postupně se dostaneme k těm těžším. A naučíme Marcuse, aby si vhodně řekl o pomoc.“

Scéna 2: První praxe (2 minuty)

[Prostředí: Marcus a učitelka sedí u lavice. Učitelka představuje úlohu s porovnáváním čísel.]

Učitel: „Marcus, pojďme přiřadit tato čísla!“ [Položí materiály před něj]

Marcus: [Shodí materiály ze stolu] „Já nechci!“

Učitel: [Klidně zvedne materiály a vrátí je zpět] „Pojďme pokračovat. Udělám první s tebou.“

Trenér: [Přeruší simulaci] „Zachovala ses klidně, to je dobře, ale dej si pozor, abys neodstranila zadání. Když úkol uděláš za Marcuse, může to chápat jako způsob, jak se úkolu vyhnout. Dej mu šanci znovu se zapojit samostatně, než nabídneš pomoc.“

Scéna 3a: Návčik provedení (3 minuty)

[Prostředí: Učitelka znovu začíná úlohu s přiřazováním čísel.]

Učitel: „Marcusi, pojďme přiřazovat čísla!“

Marcus: [Fňuká a schovává si obličej, odmítá spolupracovat]

Učitel: „Nejdřív to dokončíme, a pak si můžeš odpočinout.“ [Krátce čeká, pak jemně položí ruku na Marcusovu, aby ho nasměrovala zpět k materiálům]

Marcus: [Zvedne kartičku a přiřadí ji]

Učitel: „Skvělá práce, Marcusi.“

Trenér: „Výborně, posílil jsi jeho malou snahu úkol dokončit. Nabídněme pauzu až po dokončení první části úkolu bez fňukání nebo po odeznění nevhodného chování.“

Scéna 3b: Pokračování v návčiku (3 minuty)

Učitel: „Marcusi, pojďme přiřazovat čísla!“

Marcus: [Fňuká, schovává obličej]

Učitel: „Nejdřív to dokončíme.“ [Krátce čeká, jemně se dotkne Marcusovy ruky]

Marcus: [Zvedne kartičku a přiřadí ji]

Učitel: „Dokázal jsi to! Uděláme ještě jeden, a pak je čas na pauzu!“

Trenér: „Skvělá práce s posílením dokončení první části úkolu. Pokračuj v tempu lekce.“

Scéna 4a: Návčik eskalace (2 minuty)

[Prostředí: Marcus se pokusí eskalovat chování při představení těžšího úkolu.]

Učitel: „Pojďme spočítat tyto kostky a přiřadit je k číslům!“

Marcus: [Opustí své místo a běží na druhý konec místnosti]

Učitel: [Klidně následuje a přesměrovává] „Je čas si sednout a dokončit kostky.“ [Ukáže na jeho židli a neutrálním tónem ho navede zpět]

Marcus: [Sedne si, ale odmítá se dotknout materiálů]

Učitel: „Začneme spolu. Pomohu ti s prvním.“

Trenér: „Dobrá práce při zvládnání eskalace. Při představení těžšího úkolu nabídni hned pomoc, abys předešel úniku. Tím naučíš Marcuse požádat o pomoc místo útěku.“

Učitel: „Takže mu mám předem říct, že si může říct o pomoc? Mám mu ukázat i vizuální připomínku?“

Trenér: „Ano, výborně. Jednoduchý vizuální podnět, například kartička ‚pomoc‘ nebo gesto, může Marcusovi připomenout jeho možnosti. Natrénujeme to dál.“

Scéna 4b: Nácvik antecedentních strategií (3 minuty)

[Prostředí: Učitelka se připravuje na náročnější úkol, zavádí proaktivní podporu.]

Učitel: „Marcusi, tenhle úkol může být těžší, ale můžeš si říct o pomoc. Řekni: ‚pomoc, prosím!‘“ [Ukáže na kartičku s „pomoc“]

Marcus: [Vypadá nejistě, ale zůstává sedět]

Učitel: „Pojďme přiřadit tyto kostky k číslům.“

Marcus: [Snaží se úkol splnit, ale má potíže]

Učitel: „Můžeš říct ‚pomoc, prosím.‘“ [Ukáže na kartičku]

Marcus: „Pomoc, prosím.“

Učitel: „Žádný problém, Marcusi! Uděláme první spolu.“ [Dokončí první přiřazení a vyzve Marcuse k dalšímu]

Trenér: „To bylo perfektní. Vidíš, že se Marcus zapojil místo toho, aby utekl, když věděl, že si může říct o pomoc.“

Scéna 5: Shrnutí (1 minuta)

Trenér: „Skvělá práce – zachoval ses klidně a důsledně. Naučil jsi Marcuse, jak si požádat o pomoc, a posiloval jsi jeho vhodné chování. Pamatuj, že při zavádění vyhasínání může dojít k tzv. výbuchu – chování se může na nějakou dobu zhoršit, než se zlepší.“

Učitel: „Uvědomuji si, jak důležitá je důslednost. Mám mu předem nabízet přestávky, abych předešel úniku z úkolu?“

Trenér: „Ano, zařazení proaktivních strategií jako vizualizace času a možnost výběru může dlouhodobě snížit úniková chování.“

Scéna 6: Samostatná praxe / Generalizace (2 minuty)

Trenér: „Teď si to vyzkoušíš samostatně. Budu hrát Marcuse a ty budeš reagovat podle jeho chování. Zaměř se na udržení vyhasínání úniku a posilování zapojení do úkolu.“
[Učitel a trenér hrají scénky se simulovanými únikovými projevy.]

Klíčové body učení

1. Udržet instruktážní kontrolu během únikového chování
2. Nedovolit vyhýbání se úkolům nevhodným chováním
3. Používat minimální dopomoc pro znovuzapojení
4. Posilovat i malé kroky spolupráce
5. Počítat s výbuchem po vyhasínání a zůstat důsledný
6. Proaktivně učit žádost o pomoc nebo přestávku

Kritéria úspěchu

- Učitel udrží zapojení do úkolu navzdory Marcusovým pokusům o únik
- Učitel ignoruje vyhýbání se úkolům a vhodně přesměrovává
- Učitel včas posiluje vhodné zapojení do úkolu
- Učitel ukazuje proaktivní strategie k redukci únikového chování